

Bolgarija. — Vlada je izdelala podrobni načrt zakona o premembu ustave in za načrt pridobila tudi že večino zbornice. Stambolov poklical je vsakega poslanca posebej k sebi in jim prigovarjal, da se naj pismeno zavežejo glasovati za vladno predlogo. Na ta način pregovoril je Stambolov 245 poslancev. Skupščina šteje vsega vkupe 293 zastopnikov, je toraj dvetretjinska večina bila zagotovljena in ustava se je vsprejela. — Javno mnenje je bilo s početka nasprotno nameravani premembu ustave. Sedaj se pa že smatra prememba ustave kot potrebna za vredenje dinastije in ohranitev miru

Obrtnija.

Nekoliko o našem orodji.

(Dalje.)

Stružni stroji (Hobelmaschinen).

a) Stružni stroj za kovine. Orodje te mašine je dleto ali jeklo, ki reže premočrtne oblanice, debele 1—2 milimetra. Navadno tvori pri teh mašinah obdelovani kos glavno, dleto pa prestopno gibanje. V ta namen treba pritrditi objekt na premični mizi ali na sanéh, katere stroj premika s pomočjo zobatih koles. Hitrost temu premikanju je navadno 80—100 milimetrov v jedni sekundi, ko jeklo reže, 200—300 milimetrov pa tedaj, ko gre jeklo prazno nazaj. Prestopno gibanje dleta znaša 0.25 do 2.5 milimetrov. Jako ugodne so tudi tako zvane Shaping-mašine, pri katerih je objekt popolnoma nepremičen, a giblje se samo dleto. Primerne so se-ve le za manjša dela.

b) Stružni stroj za les. V najnavadnejšem slučaju potiskata ročica in vinta navadni oblič sem ter tja po deski, ali pa je oblič pritrjen in deska se giblje. Večji mašine ločimo v podolžne ali tangencialne in počezne ali transverzalne stružne stroje. Prve vrste mašine nosijo dolge kline na širokem valjarji; zato jim tudi pravimo valjaste stružne mašine (Walzenhobelmaschinen). Valj goni jermen na okoli, ki dobiva svojo moč od parne ali kake druge sile. Deska leži na posebnih valjih, ki jo ob jednem potiskajo pod nože. Nekatero mašine imajo nože spodej in zgorej, tako da je deska takoj na obeh platéh obdelana. Ako nož pretrgano na nekaterih mestih, potem obdeluje stroj desko samo na določenem kraji. Tako moremo zdolbiti v desko dolge utore in grabne in delati vtiske za razne čepe.

Druge vrste stružnih mašin imajo svoje kline pritrjene na ploči, ki se krog vertikalne ali pa tudi horizontalne osi vrti. Desko potiskamo ob sukajoči se ploči dalje. Take počezne stroje rabimo samo v prvo, kosmato obdelovanje. Podobni so strojem za prešanje in tudi njihova hitrost je jako velika. Podolžna stružna mašina ima valj, ki se v jedni minuti 1200—2000 krat zvrtil, deska pa se potisne v jedni sekundi 16—8.3 milimetrov dalje. Počeznih strojev ploča se zavrti v jedni minuti do 2500krat, deska pa se premakne v jedni sekundi 3 milimetre. Pri vseh teh strojih je treba imeti solidno podlago, ki je pač većinoma od železa. Vsled hitrosti nožev je tudi zahtevati,

da ima vsak stružni stroj primerne varnostne naredbe, kajti gorjé delavcu, ki bi prišel s klinami v dotiko.

(Dalje prihodnjič.)

Obrtnijske raznoterosti.

Cementne deske. V novejšem času so prišle v porabo tako zvane cementne deske, ki so v mnogih slučajih priporočila vredne. Narejene so iz žaganja, ki je pomešano in zvezano s cementom. Navadno vzamejo 1 del portlandskega cementa in 3 dele žaganja. Zmes stisnejo z močnimi mašinami. Včasih vložijo tudi nekoliko ličja in protja, kar mnogo povzdigne trpežnost novega materiala. Cementne deske moremo žagati in pribijati, kakor druge deske. Rabijo se posebno za stropne in stene v hlevih, v delavnicah, za strešne podložne deske i. t. d. Cementne deske dobro drže vsako malto in lahko jih obdelujemo kakor navadni zid.

Vpliv solca in meseca na ojstrino orodja. Luč solca in tudi meseca menda škodljivo vpliva na ojstrino orodja. Noži, svedri, kose i. t. d. postanejo na solcu plavi in zgubé prvotno trdoto. Zato ni dobro kupovati tacega orodja, ki je dolgo ležalo v prodajalniških izložbah. Tudi mesec neugodno vpliva na jeklo. Pravijo, da se časih žaga popolnoma pokvari, če je bila le jedno noč izpostavljena mesečni svetlobi.

Nova namaka za les. Do sedaj so rabili mizarji namake, ki so većinoma bile zelo občutljive za mokroto. Jedna sama vodena kaplja je uže pustila neizbrisljiv sled za seboj. Sedaj priporoča tvrdka Henrik Jordan v Würzburgu novo namako, kateri voda prav nič ne škoduje. Napravi se na nastopni način: Surovi kavčuk deni v 10krat toliko terpentina, da se dobro namoči in napné; potem prideni še ravno toliko terpentina in razstopi kavčuk pri skromni gorkoti. K tej raztopini prilij jednako množino dobrega lanenega firneža, obema pa prideni $\frac{1}{2}$ dela smolno-kislega mangana (Saizsaures Mangan) ter razgrevaj vso zmes do kakih 120 stopinj Celsija, dokler se popolnoma ne sčisti. — Dobljeno tekočino razredči s sedemkrat večjo množino alkoholove šelakove raztopine (politure), kateri si poprej primešal jedno odstotek deteljéne kisline (Kleesäure), segrej jo do približno 80 stopinj Celsija ter jej primešaj konečno še $\frac{1}{3}$ zmesi, katero si napravil, ako si vlij skupaj $\frac{5}{6}$ obeljenega lanenega olja in $\frac{1}{6}$ kapaivnega balzama (Copai balsam). Ako s tem preparatom namažeš s cunjjo ali pa s čopičem jednokrat ali dvakrat dotični les, dobi lepo, temno in trajno površje.

Moč raznih razstrelivnih tvarin. Nedavno so napravili zanimive poskuse o moči raznih modernih razstrelivnih tvarin. V ta namen so puskušali, kako daleč požene 5 kilogramov dotičnega razstreliva kroglo, ki je tehtala 13 kilogramov. Roburit in amonit sta vrgla kroglo 302 m daleč, stonit 238 m, tonit 201 m, gelingnit in sekurit 183 m, karbonit 156 m in navadni smodnik 124 m. Iz tega razvidi bralec, da je naš stari smodnik najslabši. Hvala bogu, da druge še po imeaih komaj poznamo!

Kmetijstvo.

Rudeča detelja.

Znano je, da po gorah rudeča detelja bolje uspeva kakor po ravninah. Naj je jeseni po ravninah detelja še tako lepo kazala, vendar ni upanja, da bi se je toliko nakosilo, kakor po gorah.

Temu je več uzrokov. V gorah debel sneg varuje deteljo, skopni še le, ko je že minul hud mraz. Po ravninah po večkrat ni zadosti snega in mraz po zimi poškoduje deteljo, posebno če je zima huda in dolga. V nekaterih krajih kmetje pozimi po detelji nanesejo gnoja ali pa tudi le snega. S tem deteljo obvarujejo mraza in če rabijo gnoj, jej tudi dobro pognoje.

Rudeča detelja bolje uspeva v vlažnih tleh kakor v suhih. V suhih tleh uspeva samo, če ima dosti dežja. Redkokedaj je detelji premokro. V gorah navadno večkrat dežuje, za to pa bolje uspeva detelja.

Rudeča detelja ne raste dolgo rada na jedni njivi. Če je na kaki njivi bila detelja, počakaj štiri do sedem let, predno jo zopet seješ. Kjer se rabijo umetna gnojila, s katerimi pridejo detelji potrebne snovi na njivo, se lahko deteljo bolj pogosto seje. Tudi na vlažnih njivah ni treba čakati tako dolgo kakor na suhih.

Dobro je deteljišče potresati s pepelom rujavega premoga. Ta pepel jako pospešuje rast detelje. Pepel črnega premoga pa nima za deteljo skoro nobene vrednosti. Pač je pa dobro gnojilo lesni pepel. S pepelom se pa detelja sme potresovati vendar le v vlažnih krajih. V suhih krajih je pa posebno premogov pepel detelji celo škodljiv. Dobro je pa, če se [deteljo potrese z mavcem, dokler je še mlada.

Mimogrede bodi še povedano, da je pepel rujavega premoga dobro gnojilo za krompir. Zrahlja namreč zemljo, kar krompirju posebno ugaja. Tudi krompir manj gnije, če se mu je gnojilo s tem pepelom. V kompost pomešan se ta pepel lahko rabi za vse poljske pridelke. Po kompostu ne polega žito, če je v njem veliko pepela. Seveda za gnojenje krompirja je dober tudi lesni pepel.

Da se več nakosi, je dobro, če se detelji pridene nekaj trave. Če tudi taka zmes dobro raste, vendar se le malokdaj taka zmes seje, ter se pri oranji trava potem težko pokonča. Tem je pa seveda le to krivo, ker se brazde pri oranji le slabo preobrnejo, čemur je pa kriv le slab plug ali pa nesposobnost oračeva. Dobro je tudi, če se primeša detelji nekaj lucerne.

Čista setev se redkokdaj more pustiti dve leti. Drugo leto se navadno košnja več ne izplača. Dobro se pa splača, če se je detelji primešala kaka trava ali lucerna. Marsikako leto se nakosi več plevela nego detelje. Zatorej mora njiva, na katero mislimo sejati deteljo biti kolikor je moč čisto plevela. Če se pokaže mej deteljo veliko plevela, bolje storiš, če ga z deteljo vred podorješ, nego bi pa zgubil jedno leto. Plevel izsesa zemljo in živali ga jesti ne marajo. Detelja naj se tudi gsto seje, da ima plevel manj moči.

Nevarne sovražnice detelji so miši, ki se rade naselijo na deteljišče, kjer imajo bolj mir, kakor po družih njivah, kjer jih vedno preganjajo s preoravanjem. Kmetovalec mora na razne načine miši preganjati, da mu ne pokončajo detelje, najbolje je seveda, če mu pri tem pomaga tudi vreme.

Kmetijske raznoterosti.

Preganjanje plevela. Plevel po njivah navadno le zaradi tega tako vspeva in se razširja, ker plevelne rastline poprej dozore nego žito in se torej njih seme razstrese. Da se plevel zatara, naj se gleda, da se plevelno seme, ko se je žito spravilo, hitro pripravi do kaljenja in potem plevel do jeseni podorje. Takoj po žetvi naj se polje z brano zrahlja in lepo povalja. Plevel bode hitro rasel in ko že precej zraste, naj se pa njiva preorje. Na ta način pridejo plevelne korenine globoko v zemljo in navadno več ne poganjajo. Semena pa ni več na njivi, ki bi kalilo.

Dober gnoj za rastline v loncih. V lonec naj se dene za jedno tretjino kozjeka ali ovčjaka, pomešanega z roženinskimi odpadki. Na to naj se pa vlije vode. Ko je ta mešanica stala osem dnij, naj se porabi.

Za preganjanje mrčesov je najboljši pristni perzijski ali kavkaški mrčesni prašek. Ta prašek je narejen iz cvetnih glavice rastline *Pyrethrum roseum*. Kadar ta prašek kupuješ, zahtevaj cele glavice. Če so že zmlete, je navadno že kaj družega primešanega in prašek nič ne pomaga.

Suhe pivne tropine kot krma za konje. Predno pokladaš pivne tropine, se moraš zagotoviti, da so dobre, nepopačene. Biti morajo svetle barve. Temno blago se je bilo preveč razgrela in je torej težko prebavljivo in malo vredno za krmo. Tropine morajo prijetno in malo aromatično dišati. Tropine pomešaj s $1\frac{1}{2}$ cm dolge rezanice (škope), krmi jih suhe, ali pridene k večjemu toliko vode, da se tropine in rezanica sprimejo, da konj ne more tropin izbirati. Toliko vode se pa ne sme pridejati, da bi se poznalo na dnu jaslji. Če se poklada veliko tropin, se lahko pridene malo soli, če tudi delavski konj ne potrebuje mnogo soli. Posebno tedaj je dobro konjem dajati sol, če je seno, ki se konjem poklada ob žetvi dež izpral, da torej nima dosti soli v sebi.

Jajca se ohranijo, če se denejo 5 minut v laneno olje, potem pa 24 ur posuše, potem pa denejo v otrobe ali pa rezanico. Če se taka jajca kuhajo v lupini, dobe malo okus po olji, za drugo porabo so pa jako dobre.

Poučni in zabavni del.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

274.

Na gorenjem Kongu. Robovi. Berolinska konferencija.

Stanleya so slovesno sprejemali, kamor je prišel. Na Francoskem in drugej. povsodi so se klanjali veličini njegovega dela, vztrajnosti njegovega delovanja, Na nesrečo angleški preiskovalec ni znal vselej brzdati svoje nejevolje, ki ga je prijemala pred kot ne zato, ker je Francoz prehitel ga na Stanley-Poolu. Neke neuljudne besede, katere je Stanley izustil na banketih, bile so potem krive, da so se pohujšali njegovi odnošaji z zastopniki Francoske na Kongu.

Stanley ni ostal dolgo v Evropi. Dne 14. novembra 1882. l. je bil zopet na Kongu, kjer je našel v žalostnem stanju delo, katero je bil s tolikim trdom zgradil. Mej Evropci ni bilo nobene discipline več; nekateri agenti so se povrnili domov, drugi so se zabavljali s posli, na katere niso bili poklicani,